

Suomen ainutlaatuinen työeläkemalli - mitä ne EU:ssa meistä ajattelevat?

Hallinnon koulutus 11.5.2017

Janne Pelkonen
erityisasiantuntija
Twitter: @JiiPelkonen

Eläkkeiden näkökulmasta tärkeät EU:n perusarvot ja -oikeudet

EU on sosiaalinen markkinatalous.

Perusoikeuskirja

- tasa-arvo, syrjimättömyys etc.

Sosiaalinen ulottuvuus

- riittävä sosiaalinen suojelu, köyhyyden ehkäiseminen
- korkea työllisyys

Perusvapaudet

- sisämarkkinoiden toimivuus
- työvoiman liikkuvuus

Kestävä julkisen talouden pito

Millaisia eri eläketyyppejä EU:ssa on?

Pilari I Sosiaaliturva

- Lakisääteinen sosiaaliturva
- Pakollinen
- Kollektiivinen riskienjako
- Rahoitettu veroilla tai maksuilla
- Suomen työeläke.
- Koordinaatioasetus 883/2004

Eläkkeitä voidaan tarkastella yksinkertaistaen nk. pilarijaon avulla. Useimmissa maissa eläketurva on sekoitus eri pilareihin kuuluvista osista.

Pilari II Työsuhteen kautta kertyvät eläkkeet

- Perustuu työmarkkina-sopimukseen
- Pakollinen tai vapaaehtoinen
- Yksityisesti hallinnoitu

Pilari III Lisäeläkkeet

- Yksityinen eläkesäästäminen
- Vapaaehtoinen

**”II- ja III-pilarien
eläketoimijoilla on
EU-tason sääntelyä/valvontaa
sekä myös sisämarkkinat.”**

Miksi suomalainen järjestelmä on ainutlaatuinen?

Suomen työeläkejärjestelmä

- Vahva lakisääteinen ansioturva, etuusperusteinen, kattava, tasa-arvoinen, edistää työvoiman liikkuvuutta
- Osittain rahastoiva, kollektiivinen vastuu
- Suomi on ”hybridimalli”

Työeläkevakuuttajat

- Yhdistelmä kilpailua ja sosiaalivakuutusta yks. sekt.
- Sijoitusriskiä myös yhteisillä hartioilla.
- konkurssiyhteisvastuu
- toimineet kansallisen, laadukkaan ja riskiperusteisen vakavaraisuus-sääntelyn alaisina 20 v.

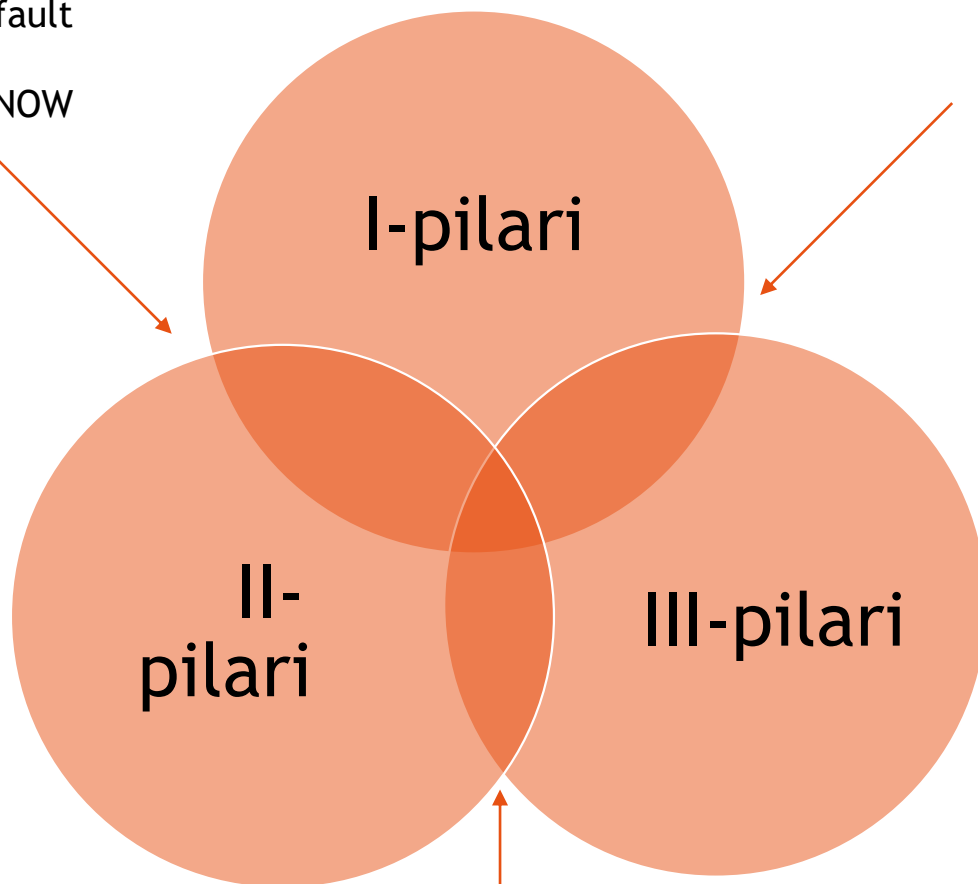

”Työeläkejärjestelmään on kasautunut koko EU28:n mittakaavassa varsin suuret I-pilarin eläkerahastot.

Entä perinteiseen pilarimalliin ”sopimattomat”?

UK, valtiollinen
NEST -default
rahasto,
DK, ATP/NOW
Pension

Skandinavia,
Itä-Eurooppa,
pakolliset
eläketilit

EIOPA, komissio ehdotus:
PEPP, pan-eurooppalainen eläketuote?

Entä jos toimijat
vakuutusyhtiöitä?

”EU-oikeudellinen asema”

”Työeläke ei kuulu EU:n sisämarkkinoilla kilpailtavien vakuutusmuotojen piiriin, vaikka toimeenpano on osittain yksityistä. Asiasta on sovittu EU-jäsenyyden yhteydessä.”

EY-liittymissopimuksen ehdot työeläkevakuuttajille

Vain
eläketoiminta
on sallittua

- TEL-toiminta eriytetään muusta vakuutustoiminnasta.

Syrjimättömyys

- Jäsenvaltioiden vakuutusyhtiöt voivat toimia Suomessa, mutta samoin edellytyksin kuin kotimaiset toimijat.

Mitä vakiintunut käytäntö mahdollistaa

- Työeläke toiminnan Suomessa, kotimaan säännöillä ja valvonnassa
- Hajautetun toimeenpanon tuomat hyödyt
- Kollektiivisen riskien jakamisen
- Sijoitustoiminnan riskien ja potentiaalisten tuottojen kansallisen määrittelyn
- Työeläkerahastoinnin tilastoinnin julkiseen talouteen
- Työmarkkinaosapuolten rooli työeläkeyhtiöiden hallinnossa

”Eläkepolitiikka EU:ssa”

Eläkeuudistusten trendit EU-maissa

Tuunataan olemassa olevaa

- Varhaiseläkereittien vähentäminen ja eläkeiän nosto
- Siirtymäaikojen jälkeen 67-v alkaa olla ”uusi normaali”.
Tanskassa mennään ehkä pisimmälle 72-vuotta (2050).
- Suomen tk-eläke verrokkimaissa harvinaisuus.
- Matalien korkojen aika, ESG-tekijät → sijoittamisen säännöt/riskienhallinta

Lisätään automatiikkaa

- Eläkeiän sitominen elinajanodotteeseen.
- Eläkkeen tason/indeksien sitominen rahoituksen kestävyYTEEN

Isot muutokset/järjestelmämuutokset

- Etuusperusteinen eläke → maksuperusteinen eläke → välimuodot.
Eläkerahastot DB → DC/DA esim. NL. Järjestelmissä DB → NDC esim. Ruotsi.
- Annuiteetti → ”könttänostot” esim. UK
- Lakisääteisten, yksilöllisten eläketilien sosialisointi esim. HU ja PL
- Eläkerahastojen konsolidaatio esim. NL ja EL

Suosittu teemat eläkekeskustelussa

- Euroopan väestö vanhenee, Suomi etunenässä.
- Eläkkeisiin menee yhä enemmän (julkista) rahaa.
- Vakavaraisuus ja eläkevastuut
- ”Uusi työ!”
- Yksilön vastuu?
- Eläkeläisköyhyys
- Naisen eläke-euro
- Eläkeuudistukset
- Keskuspankkielvytys
- Lisäeläkkeet
- ESG-tekijät
- CMU ja investoinnit

Miksi EU:ta kiinnostaa eläkkeet?

Kestävyys

= rahoituksellisesti kestävät eläkejärjestelmät

- Talouden näkökulma:
 - Väestörakenteen muutos
 - julkisen talouden kustannukset
 - rahastoimattomat eläkevastuut
 - Työmarkkinat (mm. eläkeikä)

Riittävyys

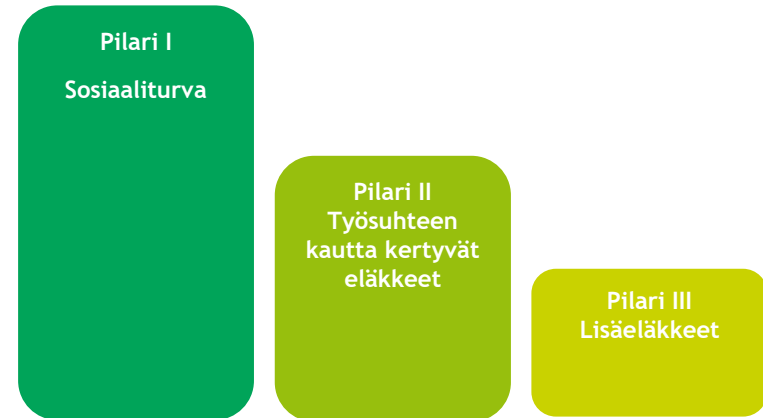
= riittävät eläke-etuudet

- Sosiaalinen näkökulma:
 - turvattu vanhuuden toimeentulo, eläkeköyhyyden kitkeminen
 - Sukupuolten eläkekuilu
 - Työllisyys tulevien eläkkeiden näkökulmasta

EU:n eläkepolitiikkaa

EU:n suuntana:

- jyvittää eläkkeet kaikkien kolmen pilarin varaan
 - Vastuiden jakaminen
- kehittämisen painopisteenä lisäeläkkeet* Miksi?
 - Käytäntö monissa EU-maissa, linjassa vapaan kilpailun periaatteen kanssa
 - Julkisten talouksien huono tilanne
- työuran ja eläkeajan terve suhde, työurien pidentäminen

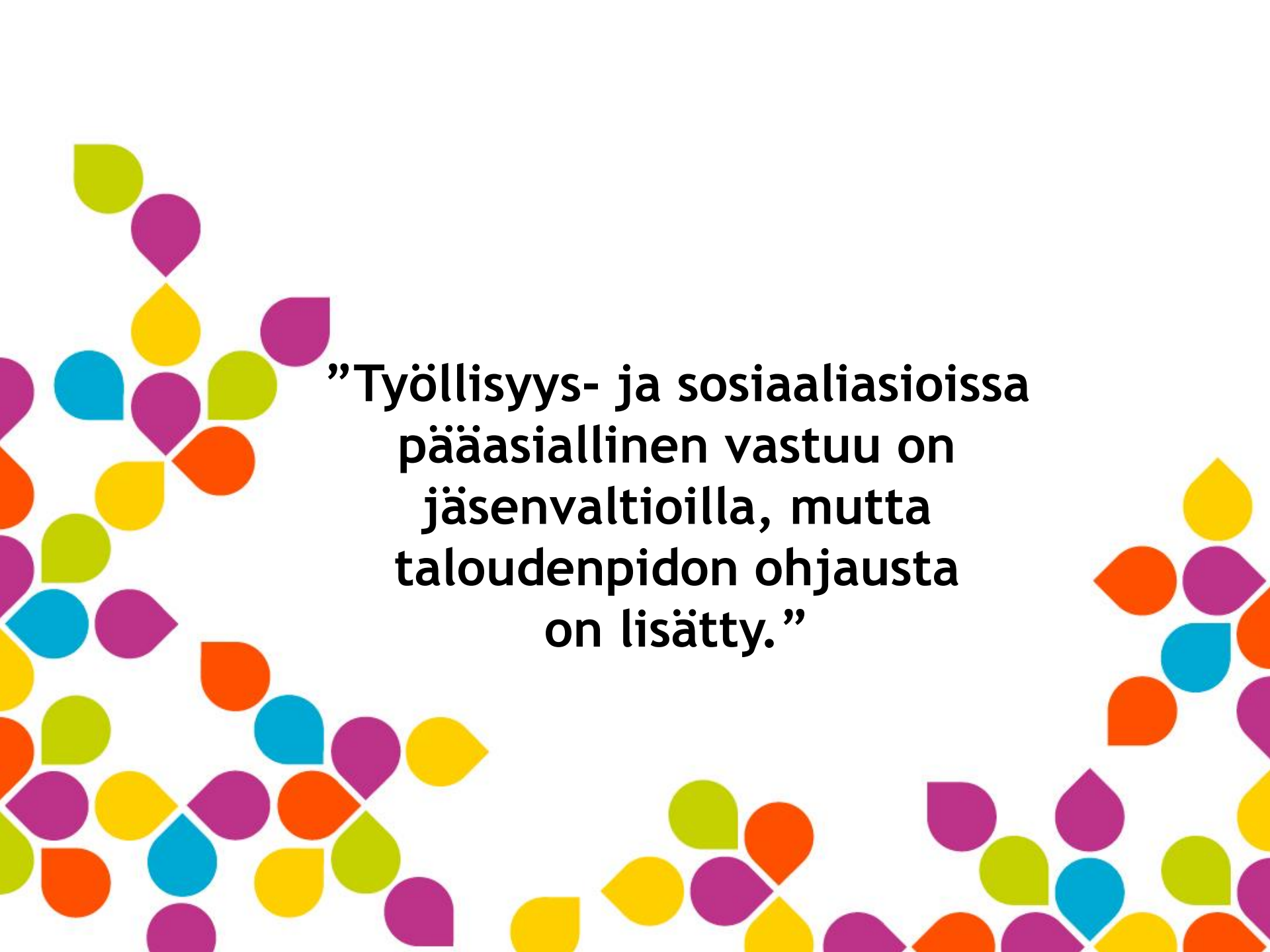

**”Lisäeläkkeet voivat
täydentää lakisääteisiä eläkkeitä,
mutta eivät korvata niitä”**

Eläkepolitiikka EU:ssa: etujärjestöt

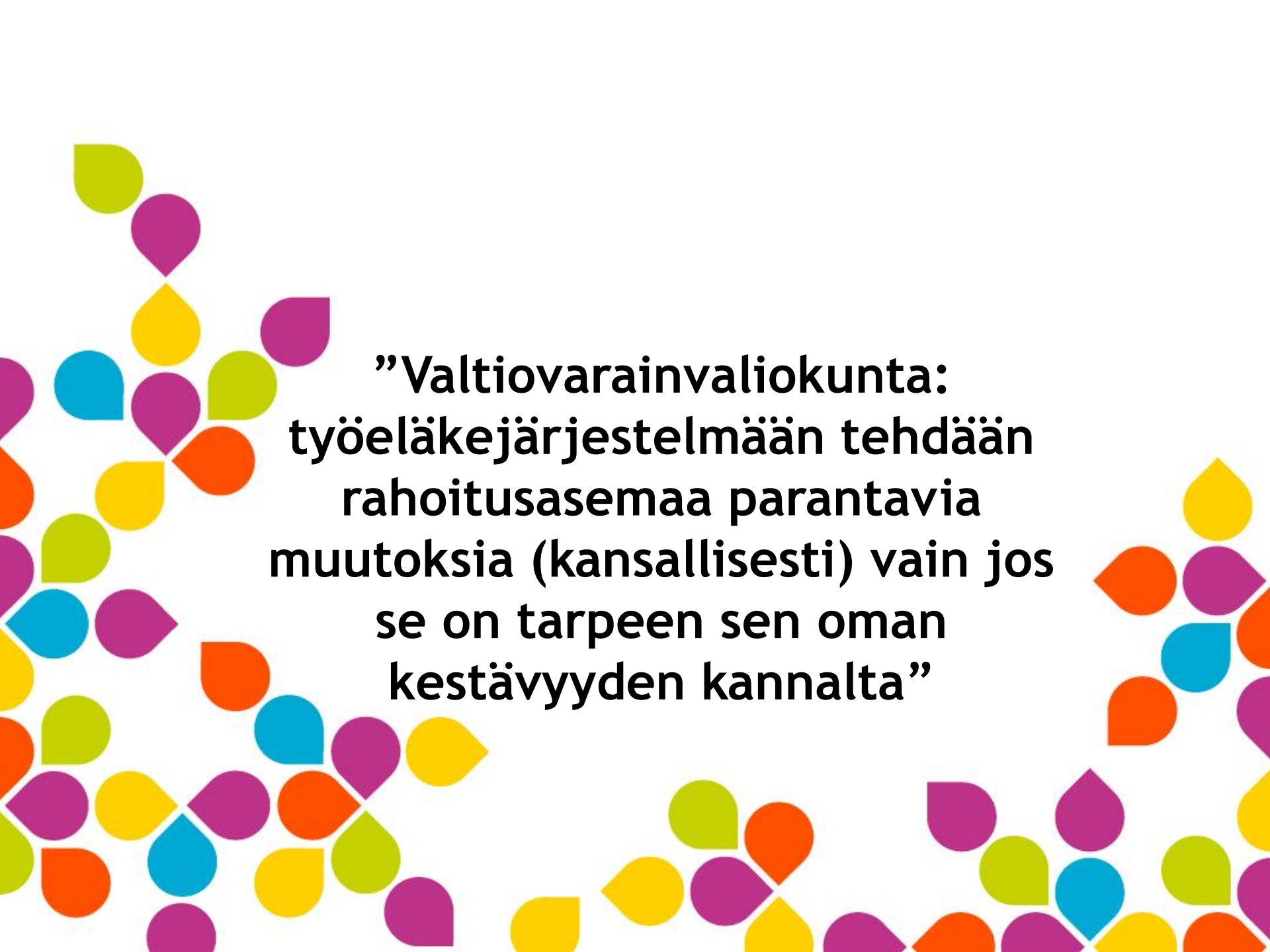
- Eläkkeiden valkoinen paperi (2012) → lääke → lisäeläkkeiden edistäminen.
- EU-tason eläke-etujärjestöillä kaksijakoinen suhtautuminen:
 - a. mahdollisuus vahvistaa II-pilarin roolia
 - b. toisaalta sisältää myös lisäsääntelyä IORP-alalle?
 - c. miten suhtautua III-pilarin edistämiseen (PEPP)?
- Finanssiala näkee mahdollisuuden III-pilarin eläkkeiden edistämiseen.
- Komission eläkkeiden riittävyysraportti ja ikääntymisraportti tulkinnat (2015) jatkavat samalla linjalla...
- Sosiaalisen pilarin (2016, 2017) kehystys: hyötyvätkö haavoittuvat ryhmät lisäeläkkeiden edistämisestä?
- Kuka muu puolustaa EU-tasolla vahvasti I-pilarin eläkkeitä ja kattavaa eläketurvaa?

**”Työllisyys- ja sosiaaliasioissa
pääasiallinen vastuu on
jäsenvaltioilla, mutta
taloudenpidon ohjausta
on lisätty.”**

Työeläkejärjestelmä talouskoordinaation vaikutuspiirissä

- Kokonaistaloudellinen kansantalouden ohjaus → velkakriisien ehkäisy.
- Vahvistettu ennaltaehkäiseviä ja korjaavia toimenpiteitä
- Suomi vaarassa rikkoa EMU-kriteerejä
 - Työeläkerahastoinnin jäämällä keskeinen vaikutus julkisyhteisöjen alijäämätavoitteeseen.
- Annetaan vuosittain maakohtaisia suosituksia talouspolitiikan ohjausjaksossa.
 - Myös eläkkeet mukana.
 - ”Selitä tai toteuta” -periaate.
 - Kestävyys/finanssipolitiikka painottuu, I-pilarin suosituksia enimmäkseen.
 - FIN linjassa eläkeuudistuksen jälkeen...

**”Valtiovarainvaliokunta:
työeläkejärjestelmään tehdään
rahoitusasemaa parantavia
muutoksia (kansallisesti) vain jos
se on tarpeen sen oman
kestävyyden kannalta”**

Mihin suuntaan Eurooppaa kehitetään v. 2025 mennessä?

- EMU:n kehittäminen 5 presidentin raportti (2015):
 - Talous- ja rahaliiton kehittämisen suunnitelma vuosille 2015-2025.
 - Talouskuri vs. joustot?
 - Suhdanteiden tasaus ja sosiaalipolitiikka?
- EU:n tulevaisuuden valkoinen paperi (2017):
 - **5 erilaista skenaariota v. 2025 mennessä**
 - Kiinni jäsenvaltioista mihin mennään, missä joukoissa seisoo FIN?
- Sosiaalisen pilarin aloite ja reflektiopaperi (2017):
 - Aika ”vähän villoja”.
 - **3 erilaista skenaariota kuitenkin**
 - Eläkkeet kehystetty tutulla tavalla...
- Vuosi 2017 on visioiden ja keskustelun vuosi → paalutus?

Eurooppalainen yhteinen tavoite

Talous- ja rahaliiton
sosiaalisen
ulottuvuuden
rakentaminen

- Työllisyys- ja talouspolitiikka yhä enemmän ”yhteinen asia”
- Millainen on toimiva euroalue? Automaattiset vakauttajat?
- Vastapaino talouskurille?
- Oikeudet ja vertailuarvot?
- Nykyisen perussopimuksen rajat tulevat nopeasti vastaan
- Mikä on eläkkeiden tehtävä?
- Miten uudistuksista päätetään? Heijastusvaikutukset?

**”Kuka päättää eläkkeistä
jatkossa (pitkä aikaväli)?”**

Miten brexit voi vaikuttaa eläkkeisiin?

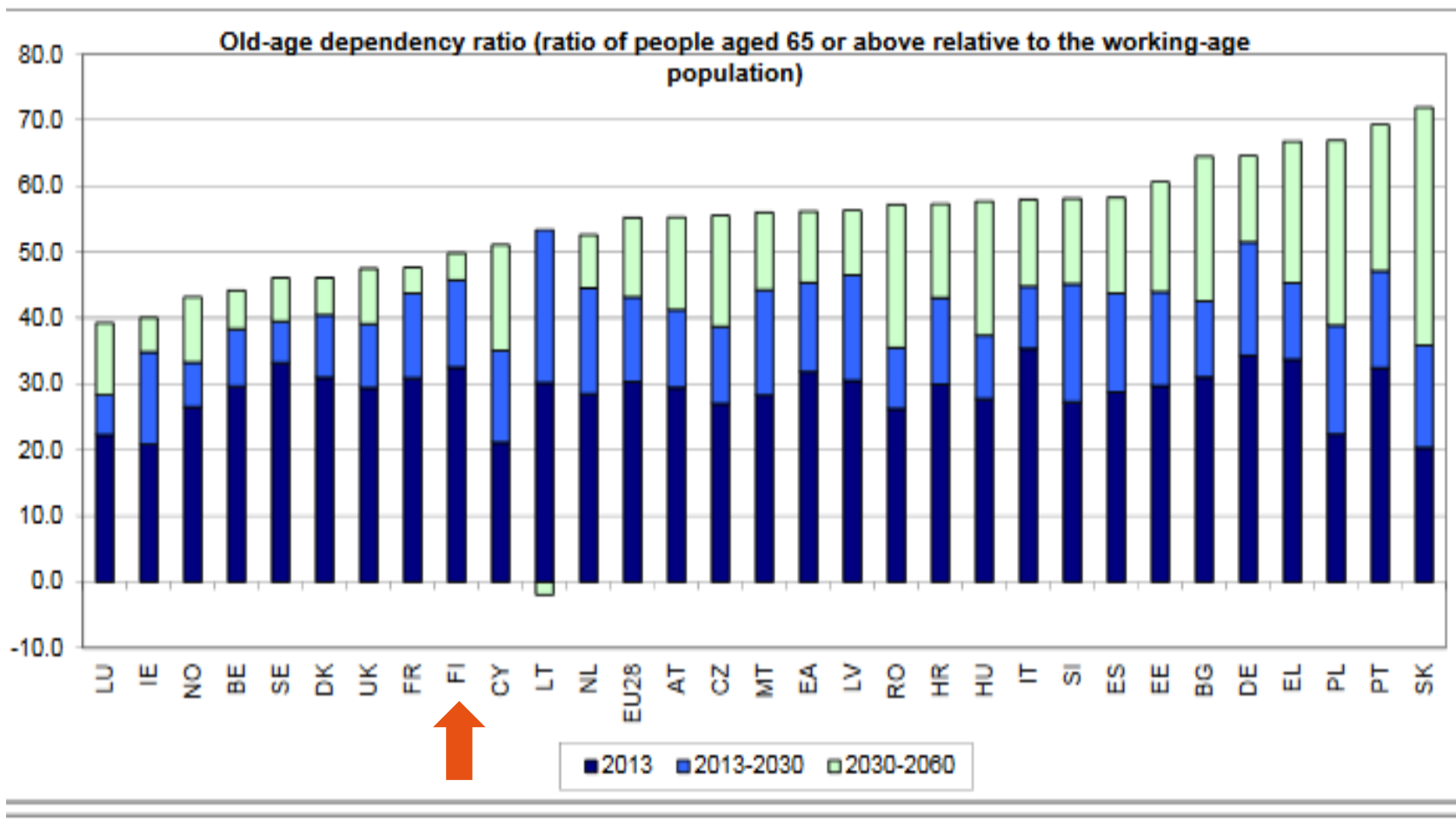
- Mikä on Britannian **linkitys sisämarkkinoihin** (finanssiala) jatkossa?
- EU:n sisämarkkinoiden **kehittämisen suunta**: mm. työvoiman liikkuvuus ja sosiaaliturvan koordinaatio, finanssimarkkinat ja pääomamarkkinaunioni?
- Entä **EMU:n syventyminen** (vaikka briteillä opt-out)? Sosiaalinen ulottuvuus?
- Pitkällä aikavälillä epävarmuuden kasvu (poliittinen riski) markkinoilla, vaikka toipuminen oli nopeaa.
- Reaktiona keskuspankkielvytyksen (QE) kasvu BOE → eläkerahastot Briteissä.
- **Lisäeläkepuolen (IORP)** yhteys sisämarkkinoihin on vielä neuvoteltava.

”Eläkejärjestelmän kestävyys ja riittävyys EU-vertailussa”

Eurooppa vanhenee ja paine eläkejärjestelmiä kohtaan kasvaa

(Vanhushuoltosuhteet (65+/15-64))

Julkiset eläkemenot Euroopassa 2013-2060: isoja uudistuksia on jo tehty

Table II.1.9: Contributions to the public pension system in 2013 and 2060 (% of GDP)

Country	2013	2060	Change 2013-2060
BE	:	:	:
BG	7.3	7.2	-0.1
CZ	7.9	7.9	0.0
DK	0.2	0.1	-0.1
DE	10.5	13.0	2.6
EE	5.9	5.0	-0.9
IE	5.5	7.0	1.5
EL	10.2	11.2	1.0
ES	12.1	11.4	-0.7
FR	10.6	9.9	-0.7
HR	5.8	5.6	-0.3
IT	10.5	10.6	0.2
CY	6.4	8.9	2.5
LV	7.0	6.2	-0.8
LT	6.3	5.6	-0.7
LU	10.2	10.1	-0.1
HU	10.5	10.2	-0.3
MT	8.6	7.4	-1.2
NL	6.5	7.5	1.0
AT	8.3	8.1	-0.2
PL	6.8	7.6	0.8
PT	10.5	9.6	-1.0
RO	5.5	6.5	1.0
SI	9.0	9.1	0.0
SK	6.2	6.3	0.1
FI	12.3	11.9	-0.4
SE	6.0	6.1	0.0
UK	:	:	:
NO	9.9	12.4	2.5
EU	9.6	9.9	0.3
EA	10.2	10.7	0.5

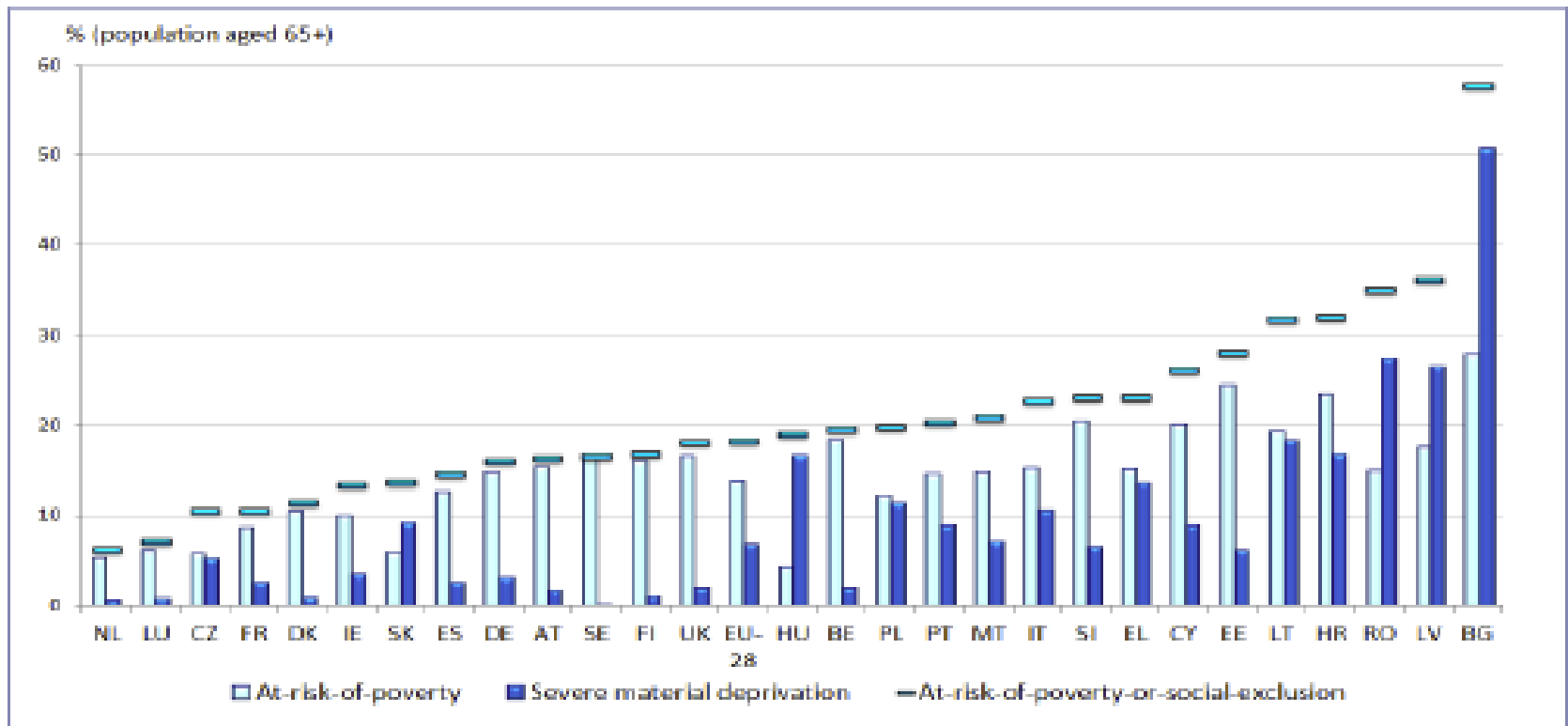

**”Ikääntymisen dramaattiset
kustannukset näkyvät myös muualla kuin
eläkkeissä ja eläkeuudistuksilla ei
yksistään voida korjata heikon
demografisen kehityksen vaikutuksia”**

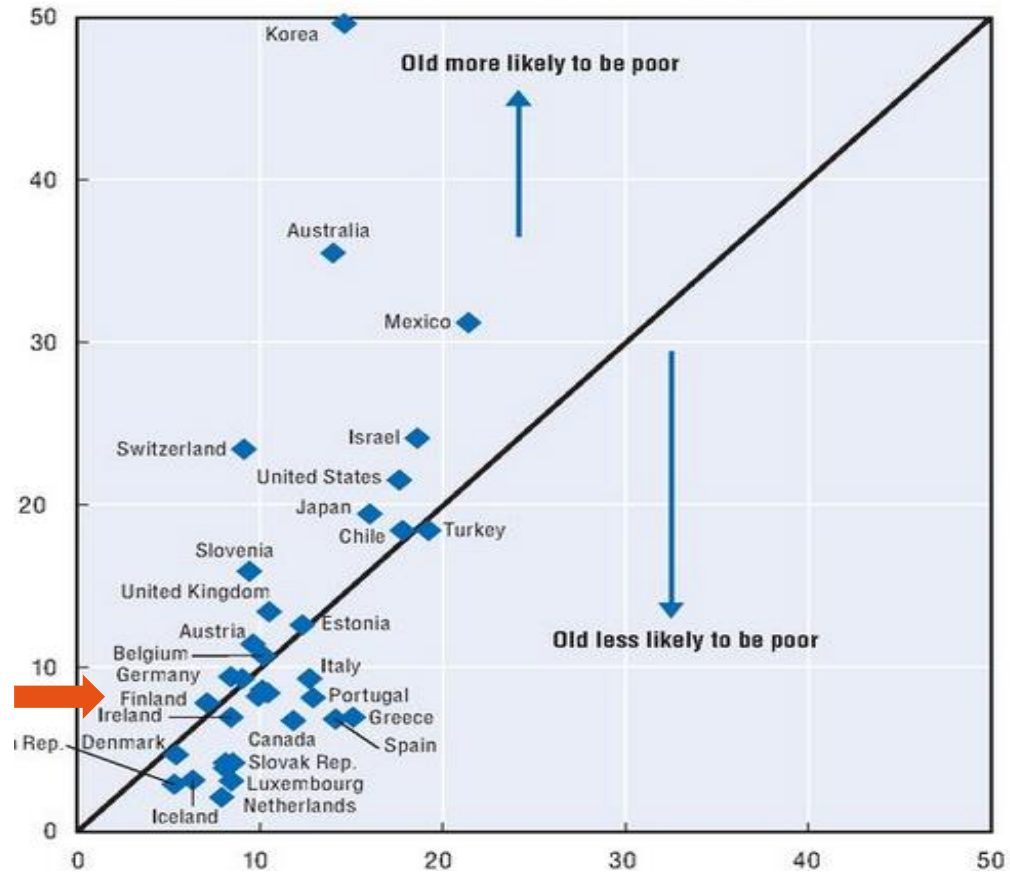
Eläkeläisten köyhyysmittarit EU-28: Suomi keskitasoa tuloissa ja hyvin vähän aitoa puutetta

Figure 2: At risk of poverty and severe material deprivation, population 65+, 2013

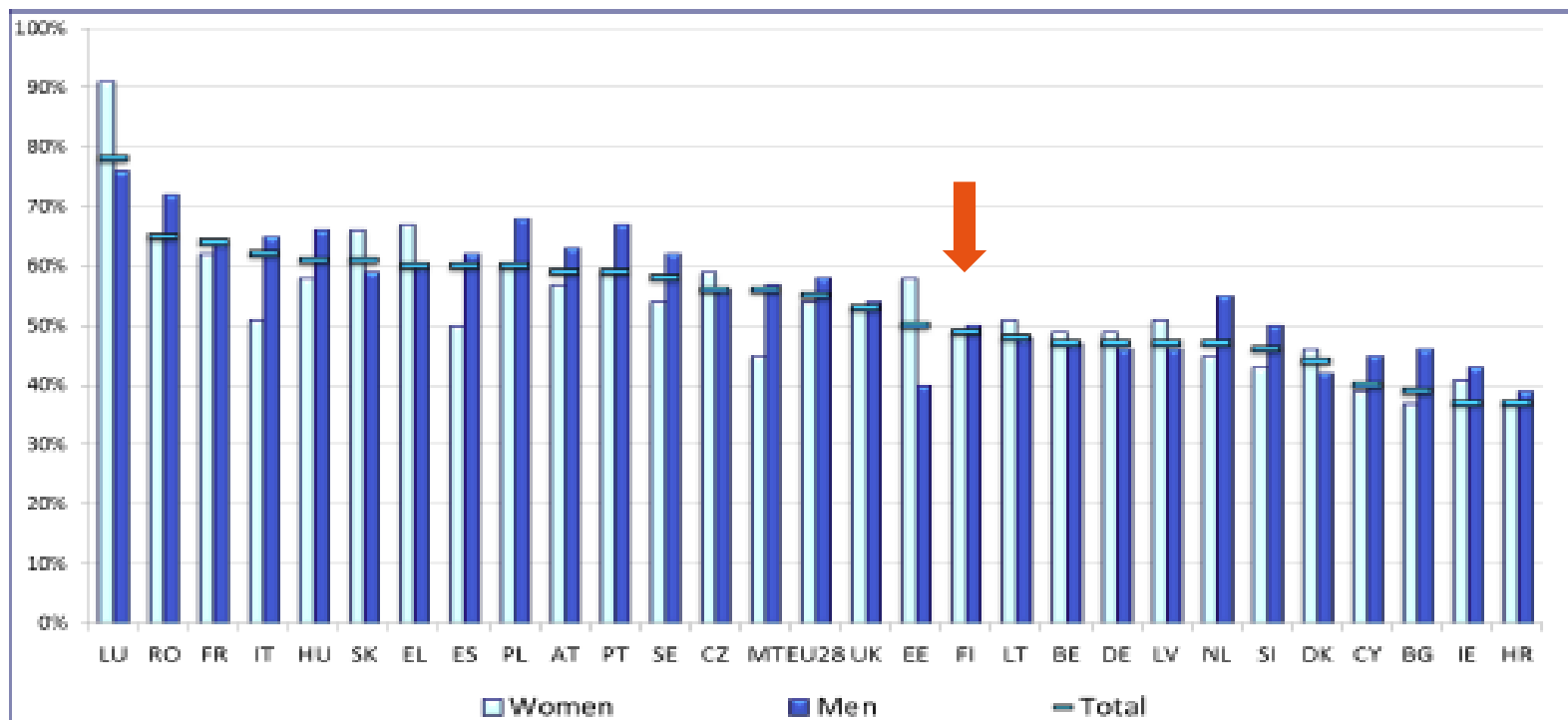
OECD-maat tuloköyhyys iän mukaan (50% mediaanitulosta)

8.4. Income poverty rates by age

Eläkkeen (65-74-v) suhde palkkaan (50-59-v) EU-28: Suomi keskitasoa

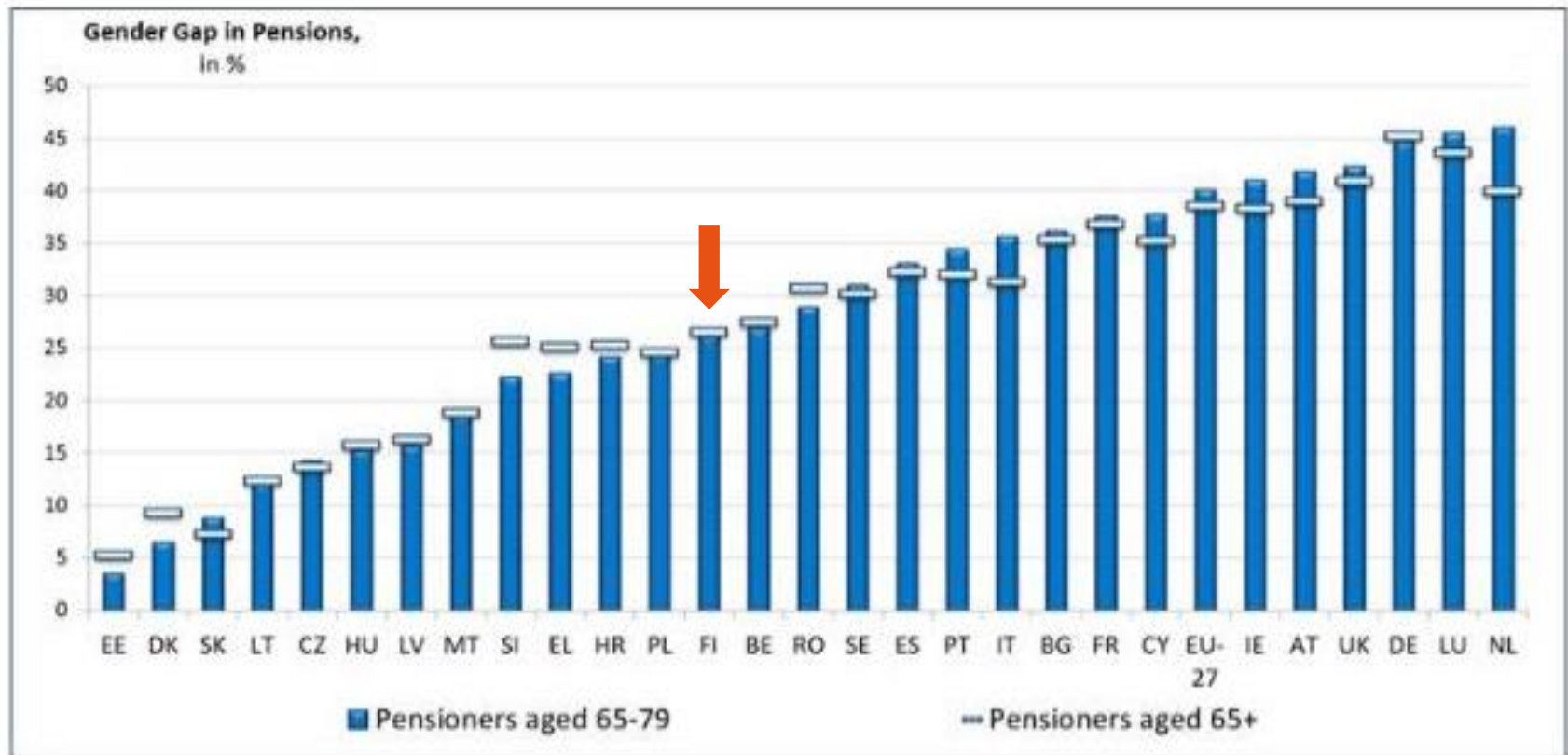
Figure 8: Aggregate replacement ratio, total and by gender, 2013

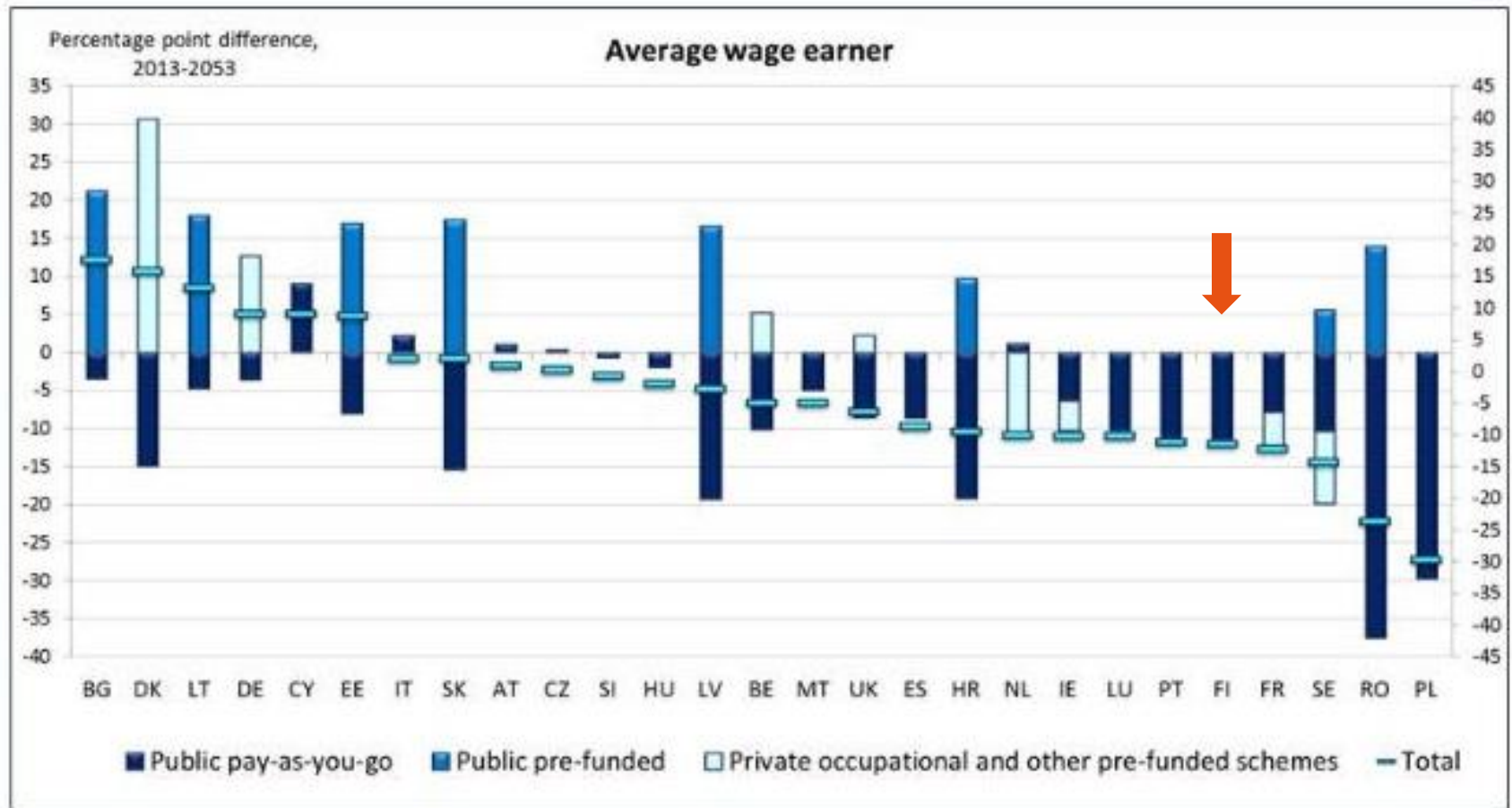
Source: Eurostat. Note: Ratio of income from pensions of persons aged between 65 and 74 years and income from work of persons aged between 50 and 59 years. Sorted by total ARR. Data from EU-SILC 2013, referring to the income year 2012.

Sukupuolten kuilu eurooppalaisten eläkkeissä on edelleen leveä

Figure 4: Gender Gap in Pensions (%), pensioners aged 65-79 years vs. 65+, 2012

Ennuste eläkkeiden korvausasteista eri eläkemuodot huomioon ottaen 2013 vs. 2053

” Useissa EU-maissa nyt nuoret joutuvat jatkamaan huomattavasti nykyistä pidempään työssä, mikä sekään ei välttämättä riitä nykyisen tasoihin eläkkeisiin”

Eläkeläiset ovat pärjänneet talouskriisin aikana suhteellisen hyvin verrattuna muihin

- Eläkeläiset ovat pärjänneet EU:ssa ”aika hyvin” verrattuna muihin.
- Yksin asuvat ikääntyneet naiset köyhyysriskissä.
- Työllisyyteen tulee kiinnittää huomiota.

- **Suomi:** ikääntyneiden yksin asuvien naisten köyhyysriski.
- **Suomi:** ei juurikaan ole absoluuttista köyhyyttä.
- **Suomi:** ”köyhyyskuilu” on kapea. Entä palveluiden huomioiminen?
- **Suomi:** elinaikakerroin leikkaa jatkossa liikaa, jos työura ei pitene.
- **Suomi:** takuueläkkeen määrä isompi yksinasuville?
- **Suomi:** entä mikä on eläkeuudistuksen jälkeinen tilanne?

No, mitä ne meistä oikeasti ajattelevat?

- Ruotsissa on kuitenkin asiat aina paremmin...
- Eivät ehkä paljoa, jos järjestelmän kestävyys/riittävyys ovat balanssissa.
- EY-liittymissopimuksen rajauksen kanssa pitää kuitenkin olla aina tarkkana.
- Eläkeuudistus 2017 kelpaa myös komissiolle.
- Työeläkerahastoinnin jäämän vaikutus EMU-kriteereihin kyllä tunnetaan.
- Etuusperusteinen ansieläke on monissa maissa jo ”luksusta”.
- Institutionaaliset sijoittajat haluttaisiin toki mukaan tukemaan Euroopan työllisyyttä (investoinnit, pääomamarkkinat).
- Jokainen EU-maa puolustaa aina omaa etuaan eläkepolitiikassa. Suomen luonnolliset kumppanit aika vähissä...

Kiitos!

Janne Pelkonen
erityisasiantuntija
janne.pelkonen@tela.fi